 Czas czytania: 11 min.

„Kościoły stacyjne” to starożytna tradycja liturgiczna, która w czasie Wielkiego Postu i pierwszego tygodnia Okresu Wielkanocnego łączy każdy dzień z konkretnym kościołem w Rzymie, w ramach pielgrzymki. Termin „statio” (z łaciny stać, zatrzymać się) odnosi się do idei wspólnego zatrzymania się na modlitwę i liturgię. W minionych wiekach papież i wierni przemieszczeni się w procesji z kościoła zwanego „collecta” do stacji dnia, gdzie sprawowano Eucharystię. Ten rytuał, mimo że ma swoje korzenie już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, zachowuje swoją żywotność także dzisiaj, ponieważ informacja o kościele stacyjnym wciąż pojawia się w księgach liturgicznych. To prawdziwa pielgrzymka między bazylikami i sanktuariami Wiecznego Miasta, którą można odbyć w tym roku jubileuszowym nie tylko jako drogę nawrócenia, ale także jako świadectwo wiary.

Pochodzenie i rozpowszechnienie
Początki rzymskich *statio* sięgają co najmniej III wieku, kiedy to wspólnota chrześcijańska jeszcze doświadczała prześladowań. Pierwsze świadectwa odwołują się do papieża Fabiana (236-250), który odwiedzał miejsca kultu powstałe przy katakumbach lub grobach męczenników, rozdając potrzebującym to, co wierni ofiarowali mu jako jałmużnę, i sprawując Eucharystię. Zwyczaj ten umocnił się w IV wieku, wraz z wolnością kultu ustanowioną przez Konstantyna: powstały wielkie bazyliki, a wierni zaczęli gromadzić się w określone dni, aby celebrować Mszę w miejscach związanych z kultem świętych. Z biegiem czasu trasa nabrała bardziej organicznego charakteru, tworząc prawdziwy kalendarz stacji, które obejmowały różne dzielnice Rzymu. Wymiar wspólnotowy – z obecnością biskupa, duchowieństwa i ludu – stał się widocznym znakiem komunii i świadectwa wiary.

Papież Grzegorz Wielki (590-604) nadał strukturę i regularność tradycji *statio*, szczególnie w Wielkim Poście. Ustanowił kalendarz, który dzień po dniu przypisywał konkretnemu kościołowi główną celebrację. Jego reforma nie powstała z niczego, ale zorganizowała już istniejącą praktykę: Grzegorz chciał, aby procesja rozpoczynała się w mniejszym kościele (*collecta*) i kończyła w bardziej uroczystym miejscu (*statio*), gdzie lud, zjednoczony z papieżem, celebrował rytuały pokutne i Eucharystię. Był to sposób na przygotowanie się do Wielkanocy: droga wskazywała na ziemską pielgrzymkę ku wieczności, kościoły, z ich sakralną architekturą i dziełami sztuki, pełniły funkcję pedagogiczną w czasach, gdy nie wszyscy mogli czytać lub mieć dostęp do książek, relikwie męczenników przechowywane w tych

kościołach świadczyły o wierze, aż do oddania życia, a ich wstawiennictwo przynosiło łaski tym, którzy o nie prosili, celebracja Ofiary Mszy uświęcała wiernych uczestników.

W średniowieczu praktyka kościołów stacyjnych coraz bardziej się rozpowszechniała, stając się nie tylko wydarzeniem kościelnym, ale także zjawiskiem społecznym o dużym znaczeniu. Wierni, którzy przybywali z różnych regionów Włoch i Europy, łączyli się z Rzymianami, aby wziąć udział w tych liturgicznych zgromadzeniach.

Struktura celebracji *statio*
Charakterystycznym elementem tych celebracji była procesja. Rano wierni gromadzili się w kościele *collecta*, gdzie po krótkiej chwili modlitwy wyruszali w procesji w kierunku kościoła stacyjnego, intonując litanie i pieśni pokutne. Po dotarciu na miejsce papież lub wyznaczony biskup przewodniczył Mszy, z czytaniami i modlitwami właściwymi dla danego dnia. Użycie litanii miało silne znaczenie duchowe i pedagogiczne: podczas gdy fizycznie szli ulicami, modlili się za potrzeby Kościoła i świata, wzywając świętych Rzymu i całego chrześcijaństwa. Celebracja kulminowała w Eucharystii, nadając tej „stacji” sakramentalną wartość i wartość komunii kościelnej.

Wielki Post stał się czasem uprzywilejowanym dla kościołów stacyjnych, począwszy od Środy Popielcowej aż do Wielkiej Soboty lub, według niektórych zwyczajów, aż do drugiej niedzieli po Wielkanocy. Każdy dzień miał wyznaczony kościół, często wybierany ze względu na obecność ważnych relikwii lub jego szczególną historię. Znaczące przykłady to bazylika św. Sabiny na Awentynie, gdzie zazwyczaj rozpoczyna się rytuał Środy Popielcowej, oraz bazylika Świętego Krzyża z Jerozolimy, związana z kultem relikwii Krzyża Chrystusa, tradycyjny cel Wielkiego Piątku. Uczestnictwo w pielgrzymkach do kościołów stacyjnych wielkopostnych oznacza wejście w codzienną pielgrzymkę, która łączy wiernych w drodze pokuty i nawrócenia, wspieranej przez pobożność wobec męczenników i świętych. Każdy kościół opowiada stronę historii, oferując obrazy, mozaiki i architektury, które komunikują przesłanie ewangeliczne w formie wizualnej.

Jednym z najbardziej znaczących aspektów tej tradycji jest związek z męczennikami Kościoła Rzymskiego. W okresie prześladowań wielu chrześcijan poniosło śmierć z powodu swojej wiary; w czasach konstantyńskich i późniejszych na ich grobach wzniesiono bazyliki lub kaplice. Celebrowanie *statio* w tych miejscach oznaczało

przywołanie świadectwa tych, którzy oddali życie za Chrystusa, wzmacniając przekonanie, że Kościół jest zbudowany także na krwi męczenników. Każda liturgiczna wizyta stawała się w ten sposób aktem komunii między wiernymi z przeszłości i teraźniejszości, zjednoczonymi sakramentem Eucharystii. Ta „pielgrzymka pamięci” łączyła drogę wielkopostną z historią wiary przekazywaną z pokolenia na pokolenie.

Od upadku do odkrycia

W średniowieczu i w kolejnych wiekach praktyka kościołów stacyjnych przeżywała różne losy. Czasami, z powodu epidemii, inwazji lub niestabilnych sytuacji politycznych, była ograniczana lub zawieszana. Księgi liturgiczne jednak wciąż wskazywały kościoły stacyjne na każdy dzień, co było znakiem, że Kościół zachowywał, przynajmniej symbolicznie, to wspomnienie. Z reformą liturgiczną trydencką (XVI wiek) centralna rola papieża w takich celebracjach stała się mniej częsta, ale przytaczanie kościoła stacyjnego pozostało w tekstach oficjalnych. Z odnowionym zainteresowaniem historią i archeologią chrześcijańską tradycja kościołów stacyjnych została odkryta na nowo i zaproponowana jako droga formacji duchowej. W czasach nowożytnych, szczególnie od Leona XIII (1878-1903) i później z papieżami XX wieku, obserwowano rosnące zainteresowanie odzyskiwaniem tej tradycji. Różne zakony religijne i stowarzyszenia świeckie zaczęły promować odkrycie „pielgrzymki stacji”, organizując wspólne momenty modlitwy i katechezy w wyznaczonych kościołach.

Dziś, w epoce charakteryzującej się pośpiechem i szybkością, *statio* proponuje odkrycie wymiaru „postoju”: zatrzymanie się, aby modlić się, kontemplować, słuchać, milczeć i spotkać Pana. Wielki Post jest z definicji czasem nawrócenia, intensywniejszej modlitwy i miłości do bliźniego: pielgrzymka między kościołami Rzymu, nawet tylko w niektóre znaczące dni, może pomóc wiernemu odkryć sens pokuty, która nie jest postrzegana jako rezygnacja sama w sobie, ale jako otwarcie na tajemnicę Chrystusa.

Nadal dzisiaj, w Kalendarzu Rzymskim, znajdujemy wskazanie kościoła stacyjnego na każdy dzień: przypomina to o jedności ludu Bożego, zgromadzonego wokół Następcy Piotra, oraz o pamięci świętych, którzy poświęcili swoje życie dla Ewangelii. Każdy, kto uczestniczy w tych liturgiach – nawet sporadycznie – odkrywa miasto, które nie jest tylko otwartym muzeum, ale miejscem, w którym wiara wyrażała się w sposób oryginalny i trwały.

Każdy, kto pragnie odkryć głęboki sens Wielkiego Postu i Wielkanocy, może zatem pozwolić się prowadzić przez trasę kościołów stacyjnych, łącząc swój głos z głosami chrześcijan z przeszłości i teraźniejszości w wielkim chórze prowadzącym do światła wielkanocnego.

Przedstawiamy poniżej trasę rzymskich kościołów stacyjnych, wzbogaconą o listę kościołów oraz ich lokalizację geograficzną. Ważne jest, aby zauważyć, że kolejność listy pozostaje niezmieniona każdego roku; zmienia się tylko data rozpoczęcia Wielkiego Postu, a co za tym idzie, daty kolejnych stacji. Życzymy owocnej pielgrzymki tym, którzy zechcą przejść, choćby tylko częściowo, tę drogę w roku jubileuszowym.

			Station romaine	**Martyrs et saints conservés ou reliques**
1	03.05	Me	Sainte-Sabine sur l’Aventin	Sainte Sabine et Sainte Sérapie, martyre († 126) ; Saints Alexandre, Évence et Théodule, martyrs
2	03.06	Je	Saint-Georges au Vélabre	Saint Georges, martyr († 303)
3	03.07	Ve	Saints-Jean-et-Paul au Celio	Saints Jean et Paul, martyrs († 362) ; Saint Paul de la Croix († 1775), fondateur de la Congrégation de la Passion du Christ (les Passionistes)
4	03.08	Sa	Saint-Augustin in Campo Marzio	Sainte Monique († 387), mère de Saint Augustin ; reliques de Saint Augustin († 430)
5	03.09	Di	Saint-Jean de Latran	Têtes de Saint Pierre et de Saint Paul, reliques conservées dans des bustes en argent placés au-dessus de l’autel papal, visibles à travers une grille dorée ; la Scala Santa (dans la chapelle voisine Sancta Sanctorum) ; la Table de la Dernière Cène, sur laquelle fut célébrée la Dernière Cène, selon la tradition (relique importante qui se trouve sur l’autel du Saint-Sacrement)

6	03.10	Lu	Saint-Pierre-aux-Liens au Mont Oppio	Chaînes de Saint Pierre ; reliques attribuées aux Sept Frères Maccabées, personnages de l'Ancien Testament vénérés comme martyrs
7	03.11	Ma	Sainte-Anastasie sur le Palatin	Sainte Anastasie de Sirmium († 304) ; reliques du Saint Manteau de Saint Joseph ; une partie du Voile de la Vierge Marie
8	03.12	Me	Sainte-Marie-Majeure	Le Bois Sacré de la Crèche (la mangeoire du Jésus enfant) ; le Panniculum (un petit morceau de tissu, faisant partie des langes avec lesquels le nouveau-né Jésus fut enveloppé) ; Saint Matthieu, apôtre († 70 ou 74) ; Saint Jérôme († 420) ; Saint Pie V, pape († 1572)
9	03.13	Je	Saint-Laurent in Panisperna	Lieu du martyre de Saint Laurent († 258) ; Saint Laurent, martyr ; Sainte Crispine, martyre († 304) ; Sainte Brigitte de Suède († 1373)
10	03.14	Ve	Basilique des Douze Apôtres au Forum de Trajan	Saint Philippe, apôtre († 80) ; Saint Jacques le Mineur, apôtre († 62) ; Saints Chrysanthe et Darie, martyrs († vers 283)

11	03.15	Sa	Saint-Pierre au Vatican	Saint Pierre († 67) ; Saint Lin († 76) ; Saint Clément († 92) ; Saint Évariste († 105) ; Saint Alexandre I († 115) ; Saint Sixte I († 126–128) ; Saint Télesphore († 136) ; Saint Hygin († 140) ; Saint Pie I († 155) ; Saint Anicet (†166) ; Saint Éleuthère († 189) ; Saint Victor I († 199) ; Saint Jean Chrysostome († 407, parties, dans la Chapelle du Chœur) ; Saint Léon I, le Grand († 461) ; Saint Simplicius († 483) ; Saint Gélase I († 496) ; Saint Symmaque († 514) ; Saint Hormisdas († 523) ; Saint Jean I († 526) ; Saint Félix IV († 530) ; Saint Agapet I († 536) ; Saint Grégoire I, le Grand († 604) ; Saint Boniface IV († 615) ; Saint Eugène I († 657) ; Saint Vitalien († 672) ; Saint Agathon († 681) ; Saint Léon II († 683) ; Saint Benoît II († 685) ; Saint Serge I († 701) ; Saint Grégoire II († 731) ; Saint Grégoire III († 741) ; Saint Zacharie († 752) ; Saint Paul I († 767) ; Saint Léon III († 816) ; Saint Pascal I († 824) ; Saint Léon IV († 855) ; Saint Nicolas I († 867) ; Saint Léon IX († 1054) ; Bienheureux Urbain II († 1099) ; Bienheureux Innocent XI († 1689) ; Saint Pie X († 1914) ; Saint Jean XXIII († 1963) ; Saint Paul VI († 1978) ; Bienheureux Jean-Paul I († 1978) ; Saint Jean-Paul II († 2005) ; un fragment de la croix de saint André ; la lance de saint Longin ; un fragment de la Croix du Christ
12	03.16	Di	Sainte-Marie-in-Domnica alla Navicella	Saint Laurent, martyr († 258) ; Sainte Cyriaque, martyre
13	03.17	Lu	Saint-Clément au Latran	Saint Clément I, pape et martyr († 101) ; Saint Ignace d'Antioche, évêque et martyr († vers 110) ; Saint Cyrille († 869), apôtre des Slaves

14	03.18	Ma	Sainte-Balbine sur l'Aventin	Sainte Balbine, vierge et martyre († 130) ; Saint Félicissime et Saint Quirin (son père) associés au martyre de sainte Balbine
15	03.19	Me	Sainte-Cécile au Trastevere	Sainte Cécile († 230) ; Saint Valérien, époux de Cécile, converti au christianisme et martyrisé († 229) ; Saint Tiburce, frère de Valérien et compagnon de martyre ; Saint Maxime, le soldat ou fonctionnaire chargé de l'exécution de Valérien et Tiburce, qui se convertit ensuite et fut martyrisé à son tour ; le pape Urbain I († vers 230), qui aurait baptisé Cécile et son époux Valérien
16	03.20	Je	Sainte-Marie au Trastevere	Saint Jules I, pape († 352) ; Saint Calixte I, pape martyr († vers 222) ; Saints Florentin, Corona, Sabin et Alexandre, martyrs
17	03.21	Ve	Saint-Vital in Fovea	Saint Vital († 304) ; Valérie (IIe siècle) ; Saints Gervais et Protais (IIe siècle)
18	03.22	Sa	Saints-Pierre-et-Marcelin au Latran	Saints Marcelin et Pierre, martyrs († 304) ; Sainte Marcie, martyre associée aux saints Marcelin et Pierre
19	03.23	Di	Saint-Laurent hors les murs	Saint Laurent († 258) ; Saint Étienne, protomartyr (Ier siècle) ; Saint Hippolyte († IIIe siècle) ; Saint Justin, martyr († 167) ; le pape Saint Sixte III († 440) ; le pape Saint Zosime († 418) ; Bienheureux Pie IX, pape († 1878)
20	03.24	Lu	Saint-Marc au Capitole	Saint Marc, l'évangéliste et martyr (Ier siècle) ; le pape Saint Marc († 336) ; Saints Abdon et Sennen, martyrs persans (IIIe siècle)
21	03.25	Ma	Sainte-Pudentienne au Viminal	Sainte Pudentienne, martyre (IIe siècle) ; Sainte Praxède, sa sœur (IIe siècle)
22	03.26	Me	Saint-Sixte (Saints-Nérée-et-Achille)	Saint Sixte I, pape († 125) ; Saints Nérée et Achille († 300) ; Sainte Flavie Domitille, martyre (Ier siècle)

23	03.27	Je	Saints-Cosme-et-Damien sur la Via Sacra	Saints Cosme et Damien, médecins et martyrs († 303) ; Saints Anthime et Léonce, frères et martyrs
24	03.28	Ve	Saint-Laurent in Lucina	La grille de Saint Laurent sur laquelle le saint aurait été brûlé vif ; un vase contenant la chair brûlée de Saint Laurent
25	03.29	Sa	Sainte-Susanne aux Thermes de Dioclétien	Sainte Susanne, vierge et martyre († 294)
26	03.30	Di	Sainte-Croix-de-Jérusalem	Fragments de la Vraie Croix, partie du Titulus Crucis (l'inscription « I.N.R.I. ») ; clous de la crucifixion et quelques épines de la Couronne ; un fragment de la croix du Bon Larron, saint Dismas ; la phalange de Saint Thomas Apôtre (Ier siècle)
27	04.31	Lu	Les Quatre-Couronnés au Celio	Saints Castor, Symphorien, Claude et Nicostrate, martyrs (IVe siècle)
28	04.01	Ma	Saint-Laurent in Damaso	Saint Laurent, martyr († 258) ; Saint Damas, pape et martyr († 384) ; Jovite et Faustin, martyrs
29	04.02	Me	Saint-Paul hors les murs	Saint Paul, apôtre († 67) ; la chaîne de Saint Paul ; le bâton de Saint Paul
30	04.03	Je	Saints-Sylvestre-et-Martin aux Monts	Saints Artème, Pauline et Sisinnius, martyrs ; Bienheureux Angelo Paoli († 1720)
31	04.04	Ve	Saint-Eusèbe sur l'Esquilin	Saint Eusèbe, prêtre et martyr († 353) ; Saints Orosius et Paulin, prêtres et martyrs
32	04.05	Sa	Saint-Nicolas in Carcere	Saint Nicolas de Bari († 270) ; Saints Marcelin et Faustin, martyrs († 250)
33	04.06	Di	Saint-Pierre au Vatican	
34	04.07	Lu	Saint-Chrysogone à Trastevere	Saint Chrysogone, martyr († 303) ; sainte Anastasie, martyre († 250) ; Saint Rufus, martyr (Ier siècle) ; Bienheureuse Anna Maria Taigi († 1837)

35	04.08	Ma	Sainte-Marie sur la Via Lata	Saint Agapit, martyr († 273) ; Saints Hippolyte et Darius, martyrs (IVe siècle) ; fragment de la Vraie Croix
36	04.09	Me	Saint-Marcel sur le Corso	Saint Marcel I, pape († 309) ; Sainte Digne et Sainte Émérite, martyres
37	04.10	Je	Saint-Apollinaire au Champ de Mars	Saint Apollinaire (IIe siècle) ; Saints Eustache, Bardaire, Eugène, Oreste et Eusence, martyrs
38	04.11	Ve	Saint-Étienne au Celio	Saint Étienne, protomartyr († 36) ; Saints Primus et Félicien, martyrs († 303) ; fragments de la Vraie Croix
39	04.12	Sa	Saint-Jean à la Porte Latine	Fragments osseux ou petits reliquaires contenant des parties du corps ou des objets personnels attribués à Saint Jean l'Évangéliste († 98) ; Saints Gordien et Épimaque, martyrs (IVe siècle)
40	04.13	Di	Saint-Jean de Latran	
41	04.14	Lu	Sainte-Praxède à l'Esquilin	Sainte Praxède, martyre (IIe siècle) ; Sainte Pudentienne, martyre (IIe siècle) ; Sainte Victoire, martyre († 253) ; Colonne de la Flagellation
42	04.15	Ma	Sainte-Prisca sur l'Aventin	Sainte Prisca, l'une des premières martyres chrétiennes (Ier siècle) ; Saints Aquila et Priscilla, époux chrétiens ; fragments de la Vraie Croix
43	04.16	Me	Sainte-Marie-Majeure	
44	04.17	Je	Saint-Jean de Latran	
45	04.18	Ve	Sainte-Croix-de-Jérusalem	
46	04.19	Sa	Saint-Jean de Latran	
47	04.20	Di	Sainte-Marie-Majeure	
48	04.21	Lu	Saint-Pierre au Vatican	
49	04.22	Ma	Saint-Paul hors les murs	

50	04.23	Me	Saint-Laurent hors les murs	Saint Laurent, martyr († 258) ; Saint Étienne, protomartyr († 36) ; Saint Sébastien, martyr († 288) ; Saint François d'Assise († 1226) ; le pape Saint Zosime († 418), le pape Saint Sixte III († 440), le pape Saint Hilaire († 468), le pape Saint Damas II († 1048) ; Bienheureux Pie IX, pape († 1878) ; fragments de la Vraie Croix
51	04.24	Je	Basilique des Douze Apôtres	Saint Philippe, apôtre († 80) ; Saint Jacques le Mineur († 62)
52	04.25	Ve	Sainte-Marie ad Martyres (Panthéon)	Saint Longin, soldat romain qui aurait transpercé le flanc de Jésus-Christ lors de la crucifixion (Ier siècle) ; Sainte Bibiane, martyre († 362–363) ; Sainte Lucie, martyre († 304) ; Saints Rasée et Anastase, martyrs ; lors de la consécration de l'église en 609 après J.-C. par le pape Boniface IV, les ossements d'au moins 28 groupes de martyrs furent transférés ici depuis les cimetières romains
53	04.26	Sa	Saint-Jean du Latran	
54	04.27	Di	Saint-Pancrace	Saint Pancrace, martyr († 304) ; fragments de la Vraie Croix